

Asia: VN/13128/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Näkemyksenne kuntouttavasta työtoiminnasta annettuun lakiin esitetyistä muutoksista?

Kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttaminen on katsottu kannatettavaksi. Esityksellä pyritään vähentämään hallitusohjelmaan sisältyvää sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten hallinnollista työtä sekä poistamaan aktivointisuunnitelman ja monialaisen työllistymissuunnitelman välisiä päällekkäisyyksiä.

Käytännössä on ilmennyt jonkin verran epäselvyyksiä siitä, milloin aktivointisuunnitelma tulee laatia työllisyyspalveluissa ja sosiaalipalveluissa. Kuntouttavan työtoiminnan lain voimaantulon myötä asiakkaita on voitu ohjata entistä nopeammin monialaiseen palvelutarpeen arviointiin. Tällä hetkellä vaikuttaa siltä, että asiakkaita ohjautuu työllistymissuunnitelmaan (TYM) aikaisempaa enemmän, jolloin aktivointisuunnittelun merkitys on osittain vähentynyt. Aktivointisuunnitelman laatiminen ei ole enää tarpeellista, mikäli asiakkaan arvioidaan tarvitsevan monialaista tukea. Tämä käytäntö on jo vakiintunut nykytilanteessa.

Näkemyksenne esityksen vaikutuksista työttömiin?

Esityksessä ehdotetun muutoksen myötä asiakkaan näkökulmasta on mahdollista selkeyttää heidän ymmärrystään siitä, miksi kunkin suunnitelman laatiminen on tarpeen. On tärkeää, että asiakkaan ymmärrys asiasta kasvaa ja selkiintyy, sillä tämä voi edistää tavoitteellisten tulosten syntymistä, erityisesti asiakkaan työllistymisen osalta. Tällöin hallinnollinen pakko väistyy ja palvelujen tarjoaminen voi perustua asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin. Sosiaalipalvelut tulisi kuitenkin säilyttää asiakkaan saatavilla hänen niitä tarvitessaan.

Esitys siitä, että työttömyyden kestoon perustuvat kriteerit poistetaan aktivointisuunnitelmaan ohjaamisessa, on pidettävä kannatettavana. Tämä mahdollistaisi asiakkaiden nopeamman pääsyn

aktivointisuunnitelmaprosessiin silloin, kun monialaista työllistymistä edistävää työskentelyä ei ole todettu tarpeelliseksi. Erityisesti nuorten osalta kuuden kuukauden odotusaika on todettu liian pitkäksi, sillä siinä ajassa nuori voi syrjäytyä, ja hänen ohjaamisensa muihin palveluihin kestää pidempään, jos hän ei ole osallistunut mihinkään palveluihin.

Kriteerien poistamiseen liittyy kuitenkin myös riski, että Kelan ilmoitukset ja mahdollinen toimeentulotuen perusosan alentaminen eivät ole riittäviä keinoja asiakkaan motivoimiseksi arvioimaan todellisia palvelutarpeitaan. Asiakas ei välttämättä sitoudu aktivointisuunnitelman laatimiseen, eikä monialaisen työllistymissuunnitelman laatimiseen. Tällöin korostuu sosiaali- ja terveyspalvelujen aktiivinen tarjoaminen. Erityisesti pitkäaikaisessa toimeentulotukiasiakkuudessa olevien henkilöiden sitouttaminen sosiaalipalveluihin on todettu olevan erityisen haasteellista.

Lakia muutettaessa on tärkeää tarkastella ja arvioida keinoja, joilla voidaan estää asiakkaan ajautuminen pitkäaikaiseen toimeentulotukiasiakkuuteen. Toimeentulotuen perusosan alentaminen 20–40 prosentilla ei välttämättä ole riittävä keino, vaan se saattaa jopa johtaa asiakkaan ajautumiseen ei-toivottavaan tilanteeseen.

Havaitaan myös, että kuntien mahdollisuus päättää itse tarjoamistaan työllisyyspalveluista työttömille työnhakijoille lisää halukkuutta ohjata asiakkaita kuntouttavaan työtoimintaan erityisesti silloin, kun kunnilla ei ole käytettävissään palkkatukea työllistämiseen. Tämä voi johtaa siihen, että asiakkaita ohjataan viimeiseen työllistymistä edistävään palveluun, eli kuntouttavaan työtoimintaan, vaikka asiakas olisi kykenevä työskentelemään palkkatuetussa työssä tai osallistumaan työkokeiluun. Tämä suuntaus on ristiriidassa sen kanssa, että palveluja tulisi myöntää asiakkaan todellisen palvelutarpeen perusteella.

Näkemyksenne esityksen vaikutuksista viranomaisten toimintaan?

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kuntouttavasta työtoiminnasta annettua lakia. Esityksen tarkoituksena on keventää kuntouttavaan työtoimintaan liittyviä hallinnollisia velvoitteita ja poistaa aktivointisuunnitelmien laatimisen tarpeettomia päällekkäisyyksiä. Jatkossa aktivointisuunnitelmia laadittaisiin ainoastaan työttömyydestä johtuen toimeentulotukea pääasiallisena tulonaan saaville työttömille. Työttömyysetuuteen oikeutettujen osalta monialainen työllistymissuunnitelma, joka perustuu työllistymisen monialaisesta edistämisestä annettuun lakiin, korvaisi aktivointisuunnitelman kuntouttavaan työtoimintaan ohjautumisen perusteena.

Hallinnollisten velvoitteiden keventäminen on erityisen tärkeää nykyisessä tilanteessa, sillä se parantaa kustannustehokkuutta ja selkeyttää viranomaisten työtä. Useiden erillisten suunnitelmien laatiminen on hämmentänyt asiakkaita ja vaikeuttanut heidän ymmärrystään suunnitelmien tarkoituksesta. Viranomaiset voivat käyttää työaikaansa olennaisten asioiden hoitamiseen, kun päällekkäiset kirjaamisvelvoitteet poistetaan.

Esityksen mukainen muutos vahvistaisi nykyisen käytännön, jossa monialainen työllistymissuunnitelma laaditaan työttömille työnhakijoille, joiden arvioidaan tarvitsevan monialaisia palveluja. Näissä tilanteissa aktivointisuunnitelma ei olisi enää tarpeen.

Lainmuutoksen yhteydessä on tärkeää myös kehittää sosiaaliviranomaisten ja Kelan yhteistyötä, jotta asiakkaita voidaan ohjata entistä tehokkaammin sosiaali- ja terveystalouteen sekä kuntoutukseen.

Näkemyksenne esityksen taloudellisista vaikutuksista?

Päällekkäisen työn poistaminen on keskeinen osa kustannustehokasta työtä, joka mahdollistaa viranomaisten keskittymisen asiakkaan asian hoitamisen kannalta välttämättömiin tehtäviin. Tämä parantaa työn laatua ja tehokkuutta, koska aikaa ei enää käytetä turhiin, päällekkäisiin tehtäviin.

Sosiaalipalveluissa muutoksella ei ole välitöntä merkittävää taloudellista säästövaikutusta, sillä byrokratiatyöstä vapautunut aika ohjautuisi asiakkaiden kasvokkaiseen sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen. Tällä sosiaalityön menetelmällisellä työskentelyllä on kuitenkin pitkällä aikavälillä positiivisia vaikutuksia asiakkaiden kuntoutukseen, koulutukseen ja työelämään siirtymiseen, mikä edistää heidän työllistymistään ja itsenäistymistään.

Lakimuutos vahvistaisi nykyistä kehityssuuntaa, jossa painopiste siirtyy aktivointisuunnittelusta monialaiseen työllistymissuunnitteluun. Tämä kehitys on jo käynnissä ja sen myötä asiakaslähtöisyys ja palvelujen kohdentaminen tarkentuvat.

On kuitenkin huomioitava, että mikäli kunnilla ei ole käytössään palkkatukea, ne saattavat ohjata asiakkaita kuntouttavaan työtoimintaan tilanteissa, joissa asiakas olisi kykenevä työskentelemään työkokeilussa tai palkkatuetussa työssä. Tällöin hyvinvointialueen kuntouttavan työtoiminnan kustannukset voivat kasvaa pitkällä aikavälillä, mikäli asiakkaat ohjautuvat näihin palveluihin ilman palkkatukea.

Yleistä lausuttavaa esitysluonnoksesta.

Muutos on askel kohti selkeämpää tehtävänjakoa ja tärkeää on myös hyvinvointialueisiin kohdistuvan paineen keventäminen.

Kainuun hyvinvointialue

Kemppainen Anne

Kainuun hyvinvointialue - Anna-Liisa Kainulainen